

Відгук

офіційного опонента - доктора наук з фізичного виховання та спорту, професора, Томенка Олександра Анатолійовича на дисертаційну роботу ДОРОФЄЄВОЇ ТЕТЯНИ ІВАНІВНИ «Теоретико-методологічні засади стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад», подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Актуальність обраної теми

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена потребами підвищення ефективності діяльності органів управління фізичною культурою і спортом на місцевому рівні. Вивчення проблеми удосконалення процесу управління сферою фізичної культури і спорту привертає увагу досить широкого кола дослідників – А.Цьося, М.Дутчака, Н.Долбишевої, В.Приходька, Т. Імас, Є. Приступи, Л. Чеховської, П. Навки. У публікаціях, присвячених даній тематиці, виявлено відсутність науково-обґрунтованих підходів до розвитку фізичної культури і спорту на місцевому рівні, а також недостатню підготовленість фахівців громад до впровадження сучасних підходів і технологій у цій сфері, проблеми залучення дітей, молоді, населення середнього і старшого віку до фізкультурно-спортивних занять, а також недостатнє забезпечення населення спортивними спорудами, непопулярність їх відвідування серед населення. Згадані вище факти зумовлюють актуальність наукового дослідження та дозволяють сформулювати його проблему, яка полягає у відсутності обґрунтування сучасних підходів до надання якісних фізкультурно-спортивних послуг в умовах сільських територіальних громад через адаптацію міжнародних стандартів до сфери фізичної культури і спорту. Результати дисертаційної роботи дозволили розв'язати цю важливу наукову проблему.

Оцінка рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Дисертаційна робота ДОРОФЄЄВОЇ ТЕТЯНИ ІВАНІВНИ є завершеним самостійним дослідженням, яке містить раніше не захищені

наукові положення та теоретичні узагальнення, має важливе наукове й практичне значення.

Науковий рівень роботи є таким, що відповідає встановленим чинним законодавством вимогам на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту. Усі компоненти складають логічно побудовану і композиційно завершену структуру наукової роботи. Комплексне застосування методів (теоретичний аналіз й узагальнення даних науково-методичної літератури, загальнонаукові методи дослідження; педагогічні і соціологічні методи дослідження; методи математичної статистики) є адекватним і відповідає проблематиці дослідження та сучасним вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту.

За матеріалами дисертації опубліковано 39 наукових праць, серед яких – 20 містять основні наукові результати дисертації (3 публікацій у закордонних періодичних виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science, та 17 статей – у фахових наукових виданнях України), 12 – засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 6 – додатково відображають наукові результати дисертаційного дослідження. Проблематика, зміст, кількість публікацій за дисертаційним дослідженням повністю відповідає встановленим вимогам. У публікаціях, що виконані у співавторстві, здобувачу належить впорядкування методологічного апарату дослідження, безпосередній аналіз результатів наукового пошуку, формування узагальнюючих висновків тощо.

Теоретичне оприлюднення наукових досліджень на конференціях повною мірою засвідчує належну апробацію результатів. Результати проведеного дослідження оприлюднені на низці всеукраїнських та міжнародних конференцій, серед яких: «Технології збереження здоров'я, реабілітація і фізична терапія» (Харків – Торунь, 2020), «Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives» (Vilnius, 2021), «Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique»

(Vinnitsya-Paris, 2021), «Theoretical and practical scientific achievements: research and results of their implementation» (Pisa, 2021), «New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries : research matters (Riga, 2021), «Здоров'я, фізичне виховання і спорт: перспективи та кращі практики» (Київ, 2021), «Технології збереження здоров'я, реабілітація і фізична терапія» (Харків, 2021), «Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми і перспективи» (Харків, 2020, 2021), «Молода спортивна наука України» (Львів, 2023).

Новизна представлених експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень

Наукова новизна роботи достатньо обґрунтована. В її основі є те, що автором:

уперше обґрунтовано концепцію стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад, яка містить мету, основні етапи вдосконалення системи управління й напрямів реалізації стандартів у сфері фізичної культури та спорту, урахуває об'єктивні передумови сучасності й особливості процесу управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад, а також сприятливі можливості й загрози внутрішнього та зовнішнього середовища, містить механізми й засоби досягнення результатів, забезпечує прогнозовані ефекти й бажані результати, єдиний підхід до управління та підвищує його результативність;

уперше визначено чинники розвитку сфери фізичної культури і спорту сільських територіальних громад: високий фізичний потенціал дітей і молоді для занять спортом; менший вибір зовнішніх сторонніх чинників і перспектива використання молоддю спортивних успіхів для навчання в закладах вищої освіти, спортивно-професійній кар'єрі тощо; надання фізкультурно-спортивних послуг у сільських територіальних громадах, які не мають на меті заробляти кошти;

уперше з'ясовано обмеження, потенційні перешкоди швидкому зростанню чи розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад, невідповідність якості послуг із фізичної культури й спорту та потреб сільського населення, зокрема осіб з обмеженими фізичними можливостями; брак організаційних структур у сільських територіальних громадах, необхідних для розвитку дитячого спорту; низький рівень пропаганди спорту й освіченості населення щодо потреби докладати власні зусилля для підтримання здоров'я, а також відповідального ставлення батьків до виховання дітей. Потенційно загрожують розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад недостатні фінансові, матеріальні й кадрові передумови впровадження системи управління якістю послуг із фізичної культури і спорту, наявність інших, більш конкурентних послуг в об'єднаних територіальних громадах, а також небажання упроваджувати систему управління якістю послуг у сфері фізичної культури і спорту;

уперше обґрунтовано освітні компоненти, фахові компетентності й програмні результати навчання для освітньо-професійної програми «Організація фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» здобувачів другого рівня вищої освіти.

Наукова обґрунтованість досліджень

Наукові положення та висновки, що викладені у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані, відповідають поставленим меті та завданням відносно об'єкту й предмету дослідження.

Достовірність результатів дослідження

Ступінь достовірності результатів дослідження забезпечується: широкою джерельною базою (використано 521 літературне джерело); використанням ґрунтовного аналізу документальних матеріалів; використанням адекватних методів статистичної обробки результатів; залученням до дослідження достатньої кількості кваліфікованих експертів-практиків; тривалістю виконання п'ятиетапного дисертаційного дослідження

(2018-2024 рр.); результатами впровадження в практичну діяльність Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Харківської державної академії фізичної культури), у практику роботи обласних фізкультурно-спортивних товариств «Колос» восьми сільських територіальних громад, про що свідчать відповідні акти впровадження.

Рівень виконання поставленого наукового завдання

У роботі подано вирішення актуального науково-практичного завдання щодо розробки теоретико-методологічних засад стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад. Відповідно до гіпотези дослідження коректно визначено його мету та завдання. Мета спрямована на обґрунтування теоретико-методологічних засад стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад для оптимізації її розвитку та підвищення якості надання фізкультурно-спортивних послуг. Досягнення мети дослідження було обумовлено розв'язанням низки завдань (вивчити європейський досвід управління сферою фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах; дослідити стан фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах України та визначити напрями їх розвитку; охарактеризувати нормативно-правове забезпечення якості надання фізкультурно-спортивних послуг, можливості впровадження міжнародних стандартів ISO серії 9000; обґрунтувати освітні компоненти, фахові компетентності й програмні результати навчання, потрібні для провадження професійної діяльності фахівця сфери фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах;—обґрунтувати й розробити регіональні стандарти управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад; розробити концепцію стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад і перевірити її ефективність).

Об'єктом даного дослідження було управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад. У межах об'єкту стандартизація управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад розглядалось як предмет дослідження.

Оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Аналіз дисертаційної роботи дозволяє зазначити, що її виконавець володіє методологією наукової діяльності, що передбачає теоретичний аналіз проблеми дослідження, підбір адекватних методів дослідження відповідно до наукової проблеми, аналіз результатів дослідження з використанням методів математичної статистики, вміння викладати науковий матеріал стисло та послідовно тощо. Всі ці та інші компетентності щодо проведення наукових досліджень продемонстровані здобувачем, що зумовлює характеризувати його як науковця, який відповідає науковому ступеню доктора наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 - Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Академічна доброчесність

При детальному аналізі структури та змісту дисертації, а також наукових публікацій за результатами дослідження ознак порушення академічної доброчесності не виявлено.

Кандидатську дисертацію на тему «Оцінка та корекція спеціальної підготовленості юних лижниць-гонщиць на етапах річного циклу» захищено у 2008 році в Харківській державній академії фізичної культури. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської не використано.

Характеристика основних структурних елементів дисертаційної роботи

Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, 7 розділів, висновків, посилань (521 найменування, з яких 60 – латиницею). Роботу ілюстровано 23 таблицями, 60 рисунками й 25 додатками. Загальний обсяг дисертації становить 665 сторінок, із них 389 – основного тексту.

У першому розділі «Проблема управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад» проаналізовано доступну українську та закордонну літературу й офіційні документи щодо розвитку фізичної культури та спорту на сільських територіях і в утворених ОТГ у світлі демографічних і соціально-економічних чинників як особливостей середовища. Досліджено проблемні аспекти й практичний досвід розвитку фізичної культури та спорту в умовах децентралізації влади на рівні сільських територіальних громад. Також увагу зосереджено на розвитку фізичної культури і спорту на місцевому рівні та в сільській місцевості в країнах Європи, зокрема в Республіці Польща як приклад для місцевого самоврядування в процесі реформ в Україні.

Аналіз наукових джерел дав змогу актуалізувати значущість проблеми, напрями й методи дослідження з теми дисертаційної роботи.

Результати за розділом опубліковано у 12 працях автора.

У другому розділі «Методи та організація дослідження» увагу зосереджено на розкритті методологічної основи дослідження, конкретизації змісту застосованих методів та організації дослідження. Було використано наступні методи дослідження: методи теоретичного (аналіз і синтез, індукцію, порівняння, метод аналогій, абстрагування, організаційно-педагогічне проєктування) й емпіричного дослідження (метод опитування, метод SWOT-аналізу, експертне оцінювання, методи математичної статистики). Дослідження проведене в період із 2018 по 2024 рр. у 5 етапів.

У третьому розділі «Сучасний стан і напрями розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад» подано результати опитування споживачів і надавачів фізкультурно-спортивних послуг як основу для подальшого обґрунтування теоретико-методологічних засад стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад.

Результати проведеного опитування засвідчили, що серед важливих переваг для розвитку фізичної культури і спорту в сільських територіальних

громадах – високий фізичний потенціал молоді, а також нестача багатьох зовнішніх відволікальних чинників; це дає змогу спрямувати спортивні досягнення на подальше навчання й професійну кар'єру. Крім того, доступність у цій сфері послуг, які не орієнтовані на комерційний прибуток, сприяє ширшому залученню молоді до занять, а можливості розвитку передбачають створення ДЮСШ й упровадження сучасних програм і технологій управління. Проте розвиток гальмується через невідповідність якості фізкультурно-спортивних послуг і потреб населення, нестачу інфраструктури й слабку популяризацію здорового способу життя.

Результати за розділом опубліковано у 9 працях автора.

У змісті четвертого розділу «Нормативно-правове забезпечення стандартизації фізкультурно-спортивних послуг в Україні й особливості виконання його вимог українськими установами та організаціями» подано інформацію про особливості нормативно-правового забезпечення стандартизації якості надання фізкультурно-спортивних послуг і дотримання наявних вимог відповідними установами й організаціями.

З'ясовано, що в «Державному соціальному стандарті у сфері фізичної культури і спорту» (2013) подано лише сукупність показників обов'язкового забезпечення потреб у закладах фізкультури і спорту. Показники якості послуг із фізичної культури й спорту у цьому стандарті – відсоток населення, залученого до систематичних занять фізичною культурою і спортом; кількість проведених спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходів; кількість осіб, які отримали безоплатні послуги з фізичної культури та спорту; кількість наданих консультацій з питань фізичної культури і спорту тощо.

У підсумку відзначено, що упровадження міжнародних стандартів серії ISO 9000, ефективність яких доведено за кордоном, може значно підвищити якість управління фізкультурно-спортивними послугами в сільських територіальних громадах. Потреба адаптації міжнародних стандартів до

специфіки сфери фізичної культури і спорту вимагає обґрунтування структур управління відповідно до очікувань споживачів послуг.

Результати за розділом опубліковано у 7 працях автора.

У п'ятому розділі «Обґрунтування концепції стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад» укладено теоретико-методологічні засади стандартизації системи управління сферою ФКіС в умовах сільських громад, розроблено алгоритм послідовного впровадження групи регіональних стандартів управління сферою ФКіС з участю штатних інструкторів з фізичної культури і тренерів ДЮСШ спортивних секцій, які проводять свої заняття на території громади, обґрунтовано особливості змісту й розроблення групи регіональних стандартів управління ФКіС в сільських громадах завдяки впровадженню вказаних стандартів, розроблено фахові компетентності та програмні результати навчання для здобувачів другого рівня вищої освіти спеціалізації «Інструктор-методист з організації фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» спеціальності 017 «Фізична культура і спорт».

Результати за розділом опубліковано у 5 працях автора.

У шостому розділі «Прогностична ефективність застосування регіональних стандартів управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад» для отримання об'єктивної оцінки якості розроблених регіональних стандартів управління використано експертне оцінювання. Воно засвідчило, що 81,6 % респондентів дотримується думки, що рівень управління суттєво визначає стан розвитку фізичної культури і спорту, а також якість фізкультурно-спортивних послуг в умовах громад. Більшість (84,2 %) експертів вважає за потрібне долучити можливості науки до поліпшення управління розвитком фізичної культури і спорту на регіональному рівні. Отже, повною мірою підтвердилася гіпотеза дослідження, що поліпшення самих лише наявних практик організаційної діяльності не може суттєво підвищити показники стану сфери і якості ФСП. На думку 73,7 % експертів, справді існує потреба системи управління якістю ФСП.

Науково обґрунтовано, що застосування розробленої групи стандартів у сфері фізичної культури і спорту доцільне у 63,2 % випадків, може сприяти поліпшенню якості надання фізкультурно-спортивних послуг в умовах сільських територіальних громад (63,2 %). Проте важлива також якість практики їх упровадження (89,5 %). Підтверджено, що ретельна підготовка комплексної роботи безпосередньо перед упровадженням стандартів управління потрібна на 89,5 %. Ця підготовка повинна містити обов'язкову підтримку в реалізації стандартів з боку державних, місцевих і громадських організацій (92,1 %), а також вивчення й поширення позитивного досвіду найкращих практик (переможців конкурсу «Найкраща спортивна громада») на всі територіальні громади України (92,1 % та 73,7 %, відповідно).

Результати за розділом опубліковано у 4 працях автора.

У цьому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» проведене зіставлення отриманих наукових результатів із даними наукової та методичної літератури.

Стосовно джерельної бази дисертації, вона складається з різноманітних груп джерел і є цілком репрезентативною. Висновки повністю відповідають завданням дослідження та змісту основного тексту роботи, є логічними та структурованими. Додатки містять матеріали, що не увійшли до основного тексту роботи.

Дисертаційна робота написана українською літературною мовою, лаконічно й методично грамотно, витримана стосовно стилістичних правил.

Пропозиції та дискусійні положення

Разом з тим, робота містить певні дискусійні положення, які загалом не впливають на загальну її оцінку:

1. Для розв'язання теоретичних завдань роботи використано широку джерельну базу (521 джерело), водночас відсутні посилання на наші праці у міжнародних виданнях щодо стратегій управління фізичною культурою і спортом; на праці Валентини Кольчак, присвячені розробці технології

оптимізації розвитку сфери фізичної культури і спорту на рівні територіальних громад тощо.

2. У дисертаційному дослідженні автор не надає інформації про низку важливих аспектів, пов'язаних з організацією експертного опитування. Зокрема: За яким принципом, або за якими критеріями було здійснено відбір експертів? Яким був їх досвід роботи у галузі? Чи рівнозначною вважалась вагомість думок експертів різного віку з різним досвідом роботи?

3. До проведення дослідження були залучені члени Всеукраїнського фізкультурно-спортивного товариства «Колос» агропромислового комплексу України. Чому саме вибір було здійснено саме на це спортивне товариство?

4. Впровадження розроблених практичних рекомендацій щодо підвищення рівня управлінських компетентностей фахівців, які працюють у сільській місцевості, здійснювалось лише у Всеукраїнському фізкультурно-спортивному товаристві «Колос». Чи можуть розроблені рекомендації бути використані в інших товариствах і організаціях України?

5. У чому унікальність розробленої освітньо-професійної програми «Організація фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти та чим вона відрізняється від вже існуючих програм?

6. Якими характеристиками розроблений регіональний стандарт «Підвищення кваліфікації інструкторів фізичної культури сільських і селищних рад, об'єднаних територіальних громад» відрізняється від вже існуючих програм підвищення кваліфікації фізкультурно-спортивних кадрів?

Висновок. Дисертаційна робота ДОРОФЄЄВОЇ ТЕТЯНИ ІВАНІВНИ за темою «Теоретико-методологічні засади стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад», має достатнє теоретичне й практичне значення і є самостійним завершеним науковим дослідженням, де висвітлено нові наукові результати, що у сукупності дозволило обґрунтувати новий науковий напрям.

В ході дослідження обґрунтовано теоретико-методологічні засади стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад. Робота відповідає паспорту спеціальності 24.00.02 - Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення, вимогам наказу МОНу «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (№ 40 від 12.01.2017, зі змінами № 759 від 31.05.2019), а також п.п. 7 і 9 «Порядку присудження та позбавлення ступеня доктора наук» (постанова КМ України від 17 листопада 2021 р. № 1197 зі змінами № 502 від 19.05.2023; № 507 від 03.05.2024), а її авторка, ТЕТЯНА ІВАНІВНА ДОРОФЄЄВА, заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Офіційний опонент:

професор кафедри теорії та методики
фізичної
культури Сумського державного
педагогічного
університету імені А.С.Макаренка,
доктор наук з фізичного виховання та
спорту, професор

Томенко Олександр
Анатолійович

ПІС	Пашенка Олександр
засвідчую	
секретар	Анна Скіба
29	04 20 25 р.